

300	150
100%	50%

Checklist

Verantwoord kiezen
voor fundamenteel
rekenniveau 1F

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Checklist 'Verantwoord kiezen voor fundamenteel rekenniveau 1F'

December 2012

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2012 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Anneke Noteboom, Sylvia van Os, Bronja Versteeg

Met dank aan: de leden van de 'Adviesgroep Implementatie Referentieniveaus' én de scholen waar zij in de pilot deze checklist hebben uitgetoetst.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair onderwijs

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl

E-mail: so-po@slo.nl

AN: 1.6612.526

Inhoud

Deel 1: Een passend rekenvaardigheidsniveau ...	5
Inleiding	5
Referentieniveaus voor rekenen	5
Welke gegevens worden meegenomen bij het bepalen van het niveau?	6
Hoe bepaal je het hoogst haalbare niveau?	7
Deel 2: Checklist 'Verantwoord kiezen voor fundamenteel rekenniveau 1F'	9
Inleiding	9
De vragenlijst	10
Deel 3: Interpretatie van de resultaten op de vragenlijst	19
Vastleggen van de keuze	20
Evalueren van het plan van aanpak	21
Bijlage De checklist	23

Deel 1: Een passend rekenvaardigheidsniveau ...

Inleiding

In augustus 2010 zijn er referentieniveaus in de wet vastgelegd. De referentieniveaus beschrijven wat leerlingen moeten kennen en kunnen op het gebied van taal en rekenen op verschillende momenten in hun onderwijsloopbaan.

Voor het primair onderwijs zijn twee niveaus beschreven: streefniveau 1S en fundamenteel niveau 1F. Deze referentieniveaus zijn een aanvulling op de kerndoelen. De kerndoelen zijn namelijk aanbodsdoelen (beschrijven de leerstof die voldoende aanbod moet komen in het basisonderwijs) en de referentieniveaus zijn beheersingsdoelen (beschrijven wat de kinderen moeten beheersen aan het einde van het basisonderwijs).

Met de komst van de referentieniveaus zijn de volgende vragen ontstaan:

- Welk niveau is voor welke leerlingen bedoeld?
- Hoe stel je voor een leerling vast welk niveau (streefniveau of fundamenteel niveau of nog een ander niveau) het best passend is?
- Hoe zorg je dat je werkt naar een niveau dat voor een leerling ambitieus, maar wel realistisch is?

Met bijgevoegde vragenlijst heb je als intern begeleider¹ (en leraar) de belangrijkste vragen en overwegingen op een rij die de keuze om met een leerling van groep 6, 7 of 8 wel of niet van de 1S-lijn af te stappen, ondersteunen. Hoe meer vragen met 'nee' worden beantwoord, hoe meer mogelijkheden er zijn om de leerling, met gerichte ondersteuning, op de 1S-lijn te houden.

Referentieniveaus voor rekenen

Voor we ingaan op de inhoud van de vragenlijst, geven we enige algemene informatie over de rekenniveaus 1S en 1F.

Niveau 1S, of het streefniveau, moet door het grootste gedeelte van de leerlingen bereikt worden aan het eind van het basisonderwijs. We weten echter dat er leerlingen zijn die veel meer kunnen dan referentieniveau 1S en dat er leerlingen zijn die niveau 1S niet zullen halen, ook niet met extra inspanning.

Als op een verantwoorde manier wordt vastgesteld dat het aanbod op niveau 1S te hoog is en de leerling deze doelen niet zal halen, kunnen leraren deze leerling laten werken naar niveau 1F (ook al blijven ze voor onderdelen die wel beter gaan, wel hun leerlingen uitdagen zo ver mogelijk te komen). Dit betekent een reductie in hoeveelheid en complexiteit van de te behalen doelen. Referentieniveau 1F, het fundamenteel niveau, beschrijft de doelen voor deze leerlingen. Er zal daarnaast nog een hele kleine groep leerlingen zijn voor wie ook 1F te hoog gegrepen is. Voor hen zijn speciale doelen en leerroutes geformuleerd in het SLO-project Passende Perspectieven.

¹ Daar waar 'intern begeleider' staat kan ook 'intern rekenexpert' gelezen worden.

- Voor meer informatie over passende perspectieven: www.taalenrekenen.nl/referentieniveausrekenen/zorgleerlingen.
- Voor meer informatie over de referentieniveaus: www.taalenrekenen.nl.
- Voor een concretisering van 1F en 1S: <http://www.slo.nl/organisatie/recentepublicaties/concretisering1F-1S/>.

Welke gegevens worden meegenomen bij het bepalen van het niveau?

In het onderwijs, dus ook bij rekenen, is het doel dat alle leerlingen zich zo optimaal mogelijk ontwikkelen. Leraren stellen ambitieuze doelen en zorgen voor een zo passend mogelijk aanbod. Het gaat om ambitieuze en realistische doelen voor zowel de leerling als de leraar. Goed aansluiten bij een leerling en een zo passend mogelijk aanbod bieden, vraagt gedegen kennis van de rekenvaardigheid van de leerling, van doorlopende leerlijnen, didactiek én van de opbouw en uitwerking in de rekenmethode. Immers, als de leraar rekenproblemen bij een leerling constateert en lagere doelen wil gaan stellen, zal hij er eerst zeker van moeten zijn dat de ontstane rekenproblemen niet werden veroorzaakt door het gegeven rekenonderwijs. De beslissing om met een leerling af te wijken van de basislijn van de methode en te gaan werken aan de fundamentele doelen, zal een overweging zijn die de leraar en de intern begeleider gezamenlijk maken. Vervolgens zal de beslissing genomen worden in overleg met de ouders. Het is daarom belangrijk de beschikbare informatie door te spreken zodat ook de ouders betrokken worden bij de beslissing. De intern begeleider neemt daarbij het voortouw en is ook verantwoordelijk voor de keuze.

Om een weloverwogen keuze te kunnen maken en om na te kunnen gaan welke ambitieuze, maar realistische doelen bij een leerling horen, maken we gebruik van de volgende informatiebronnen:

- Resultaten op methode-onafhankelijke toetsen, zoals het LOVS van het Cito. Analyse maakt duidelijk wat het rekenniveau en de vaardigheidsgroei van de leerling is door de jaren heen. Bij deze analyse hoort ook een inhoudelijke analyse van de rekenvaardigheid. Deze is noodzakelijk om goed af te kunnen stemmen op de rekeninhoudelijke onderwijsbehoefte van de leerling: Wat lukt wel en wat lukt (nog) niet?
- Resultaten op de methodegebonden toetsen, waaruit zichtbaar wordt of de leerling begrijpt en beheerst wat er in de afgelopen weken aan stof is aangeboden en de voorwaarden beheerst om aan de slag te kunnen met de doelen van het volgende blok. Een inhoudelijke analyse levert veel informatie op over aanknopingspunten voor gerichte afstemming.
- Informatie uit observaties, leerlingenwerk en leergesprekken met de leerling, aangevuld met diagnostische gesprekken. Deze gesprekken leveren veel rekeninhoudelijke informatie op over de basisvaardigheden, taakaanpak, het handelingsniveau en het strategiegebruik van een leerling.
- Informatie uit evaluaties van groepsplannen of handelingsplannen van de afgelopen periode en afgelopen leerjaren. Het gaat daarbij om de keuze voor al dan niet extra hulp, remediëring binnen of buiten de groep, aard van de hulp en het effect van de geboden hulp. De inzet van deze stappen staat vaak beschreven in de zorgstructuur van de school. Voor meer informatie zie het fasenmodel van het protocol ERWD (2011).
- Informatie over de kwaliteit van het gegeven onderwijs en de deskundigheid van leraren op het gebied van doorlopende leerlijnen, rekendidactiek, onderwijsbehoeften en omgaan met rekenproblemen en de realisatie van differentiatie in de klas.
- Informatie over de totale ontwikkeling en mogelijkheden van de leerling, via collega's, ouders en de leerling zelf.

Als het erop lijkt dat een leerling, op basis van meerdere informatiebronnen, het gemiddelde niveau (1S) van de rekenmethode niet aankan, zal bekeken moeten worden of de leerling extra geholpen kan worden om het streefniveau alsnog te halen of dat de einddoelen toch aangepast moeten worden.

In de onder- en middenbouw zullen andere beslissingen genomen worden dan in de bovenbouw. Dit gezien de ontwikkeling van de rekenvaardigheid, de mogelijkheden van de leerling, zijn ontwikkelperspectief en het beoogde vervolgonderwijs (zie ook deel 3 van dit document). Uiteraard geldt dit verhaal niet alleen voor leerlingen die ondergemiddeld presteren, maar juist ook voor de bovengemiddelde presteerders (waaronder sterke rekenaars). Om ook aan hun leerbehoeftes tegemoet te komen, zijn extra doelen en is een aangepast aanbod nodig. Het gaat daarbij vaak ook om meer dan wat de rekenmethode zelf biedt. Op deze groep leerlingen wordt hier nu verder niet ingegaan.

Hoe bepaal je het hoogst haalbare niveau?

De meeste scholen werken met een rekenmethode. Deze methode biedt leerstof in een doorgaande leerlijn. De rekenmethode houdt vaak binnen de instructie, de verwerking en de toetsen rekening met verschillen tussen leerlingen.

Niveau 1S+

Als leraar streef je ernaar dat zoveel mogelijk leerlingen alle stof en zelfs de verrijkingsopgaven maken. Als we de inhoud van de rekenmethode vergelijken met het referentiekader voor einde basisonderwijs, dan zou dit overeenkomen met het '1S+ niveau'. Voor deze groep sterke rekenaars en (hoog)begaafde leerlingen is het belangrijk om aandacht en (additioneel) verrijkingsmateriaal in te zetten zodat zij hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Als we kijken naar het vervolgonderwijs, betreft dit de potentiële vwo-leerlingen en een groot deel van de havo-leerlingen.

Niveau 1S

Voor een groep leerlingen is het 1S+ niveau niet haalbaar. Deze leerlingen zullen in principe alle basisstof van de rekenmethode aan het eind van groep 8 beheersen. In grote lijnen komen het basisoniveau en de basisdoelen van de rekenmethodes overeen met referentieniveau 1S. De leraar zal er op moeten sturen, met zo nodig extra hulp en additionele materialen, dat deze grote groep 1S beheerst bij het verlaten van de basisschool. Als we vooruitkijken naar het vervolgonderwijs, betreft dit leerlingen die veelal naar vmbo-t/havo gaan, naar vmbo-t gaan en een deel van de leerlingen die naar vmbo-kb of vmbo-kb/t zullen gaan. Er spelen uiteraard veel meer aspecten mee bij de keuze van passend vervolgonderwijs.

Niveau 1F

Een kleine groep leerlingen heeft moeite met het basisaanbod dat in rekenmethodes wordt aangeboden. Dit kan al vanaf groep 3 spelen, maar kan ook in de loop van de leerjaren zichtbaar worden als de stof complexer wordt en basisvaardigheden toegepast moeten worden in nieuwe situaties.

Deze leerlingen krijgen regelmatig extra instructie, halen de basisdoelen (nieuwe doelen) van de methodetoetsen vaak niet en leraren zijn al blij als deze leerlingen de minimumdoelen (rekenvoorwaarden voor het nieuwe blok of reeks) van de rekenmethode na remediëring (extra instructie of verlengde instructie) beheersen. Ondanks alle inzet van de leraar en de leerling om met de basisstof mee te doen, blijkt toch dat het rekenaanbod op een fundamenteel niveau beter aansluit bij de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Fundamenteel niveau 1F van het referentiekader beschrijft doelen voor deze groep leerlingen.

Kijken we naar de praktijk, dan betreft dit leerlingen die doorgaans in hun vervolgonderwijs naar vmbo-bb gaan, naar vmbo-bb/kb en een deel van de leerlingen die naar vmbo-kb gaat.

Dit betekent uiteraard niet dat kinderen niet op bepaalde deeldomeinen wel verder kunnen komen dan 1F. Maar is het rekenen echt minder, dan bereikt de leerling een hogere rekenvaardigheid als er minder eisen gesteld worden, maar dat minimum dan ook echt bereikt wordt.

Niveau 1F–

Sommige leerlingen zullen veel inspanning moeten leveren om 1F te halen aan het eind van de basisschool. Er is ook een klein groepje leerlingen voor wie ook 1F te hoog gegrepen is. Dit betreft doorgaans leerlingen die in het vervolgonderwijs naar praktijkonderwijs of naar vmbo-bb gaan en veel moeite met rekenen hebben.

In het project Passende Perspectieven (zie www.taalenrekenen.nl) staan passende doelen, leerroutes en voorbeeld-lesactiviteiten beschreven voor leerlingen die 1F absoluut niet kunnen halen. Op deze groep leerlingen richten we ons hier niet, al zal ook voor deze leerlingen een vergelijkbare afweging gemaakt moeten worden. Het project Passende Perspectieven gaat specifiek hierop in.

Deel 2: Checklist 'Verantwoord kiezen voor fundamenteel rekenniveau 1F'

Inleiding

De beslissing nemen dat een leerling gaat toewerken naar niveau 1F, veelal de minimumlijn van de methode, houdt in dat hogere niveaudoelen (1S) niet meer nagestreefd en dus (meestal) niet gehaald zullen worden. Het is dan ook heel belangrijk dat zorgvuldig afgewogen wordt of een leerling niet meer dan 1F zal kunnen halen en hoe én wanneer daartoe verantwoord besloten kan worden. Is alles gedaan om te voorkomen dat deze leerling van de 1S-lijn afstapt?

Deze vragenlijst helpt intern begeleiders (en leraren) om een zorgvuldige afweging te maken: is de keus om het 1S-niveau los te laten en te werken naar niveau 1F verantwoord? Dit heeft, zoals eerder aangegeven, niet alleen te maken met het rekenvaardigheidsniveau van de leerling, maar ook met de kwaliteit van het gegeven rekenonderwijs en de geboden extra hulp in de loop van de jaren.

De vragen in de checklist vormen samen de voorwaarden om tot een verantwoorde beslissing te komen.

Aan de hand van de vragen kan de intern begeleider met de leraar nagaan of een 1F-lijn met de daar bijbehorende doelen het best passend is voor de leerling. Aan de hand van de vragen kan hij of zij bepalen of

- de rekenproblemen vroegtijdig zijn gesignaleerd;
- de onderwijsbehoeften voldoende in kaart zijn gebracht;
- de rekeninhoudelijke afstemming voldoende is geweest (rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften van de leerling);
- de leraar voldoende kennis en vaardigheid heeft om deze afstemming te realiseren;
- de school voldoende expertise in huis heeft om rekenproblemen in kaart te brengen en hierop af te stemmen;
- de vooruitgang onvoldoende is geweest ondanks gerichte interventies;
- de leerling zelf ook het idee heeft dat het niveau te hoog is en hij er beter bij gebaat is om met minder moeilijke rekenstof aan de slag te gaan.

De zorgstructuur is onderdeel van het zorgbeleid van de school en beschrijft hoe de zorg is georganiseerd. Veel scholen kennen een structuur met groepsoverzichten, groepsplannen, groepsbesprekingen en leerlingbesprekingen. Deze structuur gaat uit van preventief handelen: het voorkomen dat leerlingen vastlopen en een gestructureerde aanpak om vastgelopen leerlingen hulp te bieden.

Door binnen de school duidelijke afspraken te maken over de stappen die worden doorlopen met leerlingen met een onvoldoende rekenontwikkeling, kunnen rekenproblemen vroegtijdig onderkend en opgepakt worden. Als de verschillende fasen binnen de zorgstructuur consequent doorlopen zijn, dan zullen de huidige resultaten een betere afspiegeling zijn van het hoogst haalbare rekenniveau van de leerlingen dan wanneer er geen gericht plan is opgesteld en uitgevoerd. Deze checklist kan in deze lijn onderdeel zijn van het zorgbeleid van de school. Als er op school geen procedure is afgesproken rond de signalering, diagnostisering en hulp van leerlingen met rekenproblemen, dan is het invoeren van het fasenmodel (protocol ERWD, 2011) aan te raden.

Het bewaren van waardevolle informatie van leerlingen in een leerlingdossier maakt dat interventies geëvalueerd kunnen worden en dat de keuze voor een overstap naar 1F met informatie uit het verleden verantwoord kan worden. Op deze manier kan nagegaan worden of alle noodzakelijke zorg de afgelopen jaren geboden is. Bij de implementatie van de checklist is het belangrijk afspraken te maken over het bewaren van informatie. Bij het opstellen van deze checklist is er vanuit gegaan dat op de school een voldoende zorgstructuur en zorgbeleid aanwezig is.

Leerlingen die in aanmerking komen voor niveau 1F zijn niet per definitie de leerlingen met ernstige rekenproblemen of dyscalculie. Het zijn vaak leerlingen met minder capaciteiten dan de gemiddelde rekenaar.

Aan de hand van de vragen kan de intern begeleider met de leraar nagaan of een 1F-lijn met de daarbij behorende doelen het best passend is voor de leerling. De vragenlijst kan ook gebruikt worden als second opinion als de intern begeleider en leraar nog twijfelen. Door de checklist op te nemen in de zorgstructuur, wordt de checklist een praktisch document dat ondersteunt bij de eventuele toeleiding tot 1F. De intern begeleider is daarbij steeds eindverantwoordelijk.

De vragenlijst

In de vragenlijst richten we ons op die groep leerlingen van groep 6, 7 en 8 voor wie niveau 1S niet haalbaar lijkt: de leerlingen die de basisdoelen van de rekenmethode niet halen en waarbij de doelen van de instructie niet meer aansluiten bij de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften. Nagegaan kan worden in hoeverre het verantwoord is, om voor deze leerlingen de rekendoelen op het fundamentele niveau 1F na te streven. Deze vragenlijst is als Word-bestand te downloaden via <http://www.taalenrekenen.nl/downloads/documenten/checklist-rekenvaardigheidsniveau-word.docx>, zodat u uw antwoorden en opmerkingen hierin kunt noteren.

Werkwijze

Geef per vraag met een kruisje uw antwoord aan. Bepaal aan het einde van ieder onderdeel de eindscore en neem deze over in het schema 'totaalindruk'. Die eindscore baseert u op het totaal van de antwoorden die u hebt ingevuld. Het is geen kwestie van 'optellen van scores', we gaan er vanuit dat de intern begeleider op basis van de antwoorden een deskundige conclusie kan trekken. Op de pagina's die na de vragenlijst volgen, ziet u een advies met betrekking tot het hoogst haalbare niveau van de leerlingen in de verschillende jaren van de bovenbouw, richting het eind van hun basisonderwijs.

A. Toetsscores

Zijn de voorgaande en huidige resultaten structureel onvoldoende?

De Cito-LOVS-scores en de methodegebonden toetsscores geven vaak een belangrijk signaal af over de rekenontwikkeling van de leerling. Bij steeds weer onvoldoende resultaat op de Cito-LOVS-toetsen of de methodegebonden toetsen is de vraag gerechtvaardigd of de leerling niet te veel boven zijn niveau werkt.

	Ja	Nee	N.v.t.
A.1. <u>Cito-LOVS-toets rekenen-wiskunde</u> Is er minimaal drie keer achtereenvolgens sprake van een lage D- of E-score of een V-score?			
A.2. <u>Methodegebonden toetsen</u> Maakt de leerling doorgaans meer dan de helft van de opgaven van de methodetoetsen fout?			

Het kan zijn dat u op basis van de scores eigenlijk al weet wat de conclusie is voor het traject van het kind, maar ook andere factoren behalve de toetsscores kunnen bepalend zijn. Onvoldoende toetsresultaten zijn wel een belangrijk signaal.

Conclusie ten aanzien van A. Toetsscores	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de toetsscores voor u reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

B. Vroegtijdige onderkenning

Zijn de rekenproblemen vroegtijdig onderkend? Had de leerling in voorgaande jaren ook rekenproblemen?

Met de onderstaande vragen wordt nagegaan of al in voorgaande groepen sprake was van een opvallende rekenachterstand of dat de rekenproblemen zich pas later aandienen.

De vaardigheidsscores van de LOVS-toetsen rekenen-wiskunde van een leerling laten een rekenontwikkeling en groei zien. Deze kan per leerling verschillen. Sommige leerlingen halen door alle leerjaren heen lage scores, terwijl andere leerlingen alleen het laatste jaar (te) lage scores halen. Bij deze laatste groep is er wellicht een andere oorzaak voor de dalende resultaten en deze trend is wellicht ook op korte termijn om te keren.

	Ja	Nee	N.v.t.
B.1. <u>Rekenvaardigheid in groep 1 en 2</u> Is in groep 1 en 2 al een achterstand geconstateerd in vergelijking met leeftijdsgenootjes?			
B.2. <u>Afgestemde hulp in groep 1 en 2</u> Vindt u dat de leerling in groep 1 en 2 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
B.3. <u>Rekenvaardigheid in groep 3 en 4</u> Is in groep 3 en 4 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.4. <u>Afgestemde hulp in groep 3 en 4</u> Vindt u dat de leerling in groep 3 en 4 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
B.5. <u>Rekenvaardigheid in groep 5</u> Is in groep 5 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.6. <u>Hulp in groep 5</u> Vindt u dat de leerling in groep 5 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
Indien van toepassing:			
B.7. <u>Rekenvaardigheid in groep 6</u> Is in groep 6 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.8. <u>Hulp in groep 6</u> Vindt u dat de leerling in groep 6 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
B.9. <u>Rekenvaardigheid in groep 7</u> Is in groep 7 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			

B.10. <u>Hulp in groep 7</u> Vindt u dat de leerling in groep 7 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
---	--	--	--

Door in de lagere groepen gericht met een achterstand aan de slag te gaan, en alert te zijn op een steeds vlakker wordende lijn of een neergaande lijn, kan voorkomen worden dat kleine rekenproblemen uitgroeien tot grotere problemen. Onvoldoende beheersing van rekenvaardigheden uit een vorige jaargroep zijn meestal oorzaak van blijvende lagere rekenresultaten. Instructie op de 'zone van de naaste ontwikkeling' (aansluiten bij het niveau van de leerling), ook al is dat stof uit een eerdere jaargroep, maakt dat de leerling de draad weer kan oppakken. Gebeurt dit niet, dan stapelen de problemen zich steeds verder op en wordt een achterstand alleen maar groter.

Als het gelukt is bij signalering van onvoldoende resultaten of een negatieve ontwikkeling direct aan de slag te gaan met afgestemde instructie, dan zullen de huidige resultaten een betere afspiegeling zijn van de hoogst haalbare rekenvaardigheid van de leerling dan wanneer geen actie is ondernomen.

Conclusie ten aanzien van B. Vroegtijdige onderkenning	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de vroegtijdige onderkenning reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

C. Rekenvaardigheidsniveau en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften

Zijn de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften van de leerling in beeld?

Het in kaart brengen van het reken(vaardigheids)niveau van een leerling is essentieel om instructie en verwerking goed af te kunnen stemmen op de zone van de naaste ontwikkeling van een leerling. Naast de meer algemene onderwijsbehoeften als 'een rustige werkplek' of 'een beperking van de hoeveelheid te verwerken stof' is het ook noodzakelijk aanvullende *rekeninhoudelijke* informatie te verzamelen. Het rekenniveau van een leerling geeft informatie over wat een leerling kan en niet kan en hoe hij rekt. De rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften geven vervolgens aan wat de leerling nodig heeft om het volgende doel te bereiken. *De leraar geeft bijvoorbeeld aan: 'deze leerling heeft moeite met het gebruik van de splitsingen bij bewerkingen t/m 100 met overschrijding van het tiental zonder de getallenlijn (38 + 35)'. Verlengde instructie zal dan gestart worden met de splitsingen (begripsvorming) en het gebruik van de splitsingen op de getallenlijn voordat de sommen en de instructie opnieuw op formeel niveau (kale som) worden aangeboden. Instructie en verwerking van kale sommen als 38 + 35 op een te hoog niveau zullen door de leerling niet begrepen worden waardoor de leerling geen of minimale vorderingen maakt.*

	Ja	Nee
C.1. <u>Cito-LOVS-toets rekenen-wiskunde</u> Vindt u dat dat de resultaten van de leerling op de toetsen structureel voldoende geanalyseerd zijn en dat dit voldoende informatie heeft opgeleverd voor het handelen?		
C.2. <u>Methodegebonden toetsen</u> Vindt u dat dat de resultaten van de leerling op de toetsen structureel voldoende geanalyseerd zijn en dat dit voldoende informatie heeft opgeleverd voor het handelen?		
C.3. <u>Diagnostische gesprekken</u> Vindt u dat er structureel voldoende diagnostische gesprekken gevoerd zijn met de leerling naar aanleiding van Cito- of methodegebonden toetsen?		

C.4. <u>Eigen observaties</u> Is de leerling steeds doelgericht geobserveerd waarbij de aandachtspunten van de methode als leidraad werden gebruikt?		
C.5. <u>Intern rekenonderzoek</u> Heeft er een intern rekenonderzoek plaatsgevonden door een interne rekenexpert van de school waarin het rekenniveau en de aanpak van de leerling in beeld gebracht is?		
C.6. <u>Extern rekenonderzoek</u> Heeft er een extern rekenonderzoek plaatsgevonden door een rekenexpert van een onderwijsadviesorganisatie waarin het rekenniveau en de aanpak van de leerling in beeld gebracht is?		
C.7. <u>Rekenniveau</u> Vindt u dat u een voldoende beeld heeft van het rekenniveau van de leerling (wat de leerling goed/matig/onvoldoende/niet beheerst)?		
C.8. <u>Rekenvaardigheid</u> Vindt u dat u de wijze waarop de leerling rekt voldoende in beeld heeft (handelingsniveau en strategiegebruik)?		
C.9. <u>Onderwijsbehoeften</u> Vindt u dat u de onderwijsbehoeften van de leerling voldoende in beeld heeft (wat heeft deze leerling nodig om het doel te halen)?		
C.10. <u>Kindkenmerken</u> Heeft de leerling specifieke kindkenmerken, zoals rekenangst, pdd-nos, dyslexie of geheugenproblemen, die een normale rekenontwikkeling in de weg staan? *De 'nee' kan als positief beoordeeld worden en hoeft niet meegeteld te worden, de 'ja' zal serieus meegenomen moeten worden bij de beslissing om de leerling op een 1F-lijn te plaatsen.	*	*

Als men de rekenvaardigheid en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften van de leerling in beeld heeft, is het mogelijk de instructie af te stemmen op de behoeften van de leerling. Hierdoor is de instructie effectiever en gaan resultaten omhoog.

Als u een gedetailleerd beeld heeft van de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften van de leerling en hier de (verlengde) instructies op heeft afgestemd, dan zullen de huidige resultaten een betere afspiegeling zijn van het hoogst haalbare rekenniveau van de leerling dan wanneer vooral standaard (verlengde) instructies, zoals beschreven in de handleiding van de rekenmethode, zijn uitgevoerd.

Conclusie ten aanzien van C. Rekenvaardigheidsniveau en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de rekenvaardigheid en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

D. Afgestemde hulp

Heeft er op de rekenvaardigheid en op de onderwijsbehoeften van de leerling afgestemde hulp plaatsgevonden?

Naast het in kaart brengen van de rekenvaardigheid en de onderwijsbehoeften is het belangrijk om de instructie en verwerking af te stemmen op die onderwijsbehoeften. Zwakke rekenaars hebben meer oefenmomenten nodig om vaardigheden onder de knie te krijgen. Dat betekent dat voor specifieke leerlingen, naast het reguliere programma, aanvullende doelen worden geformuleerd waarvoor aanvullende instructie en verwerking wordt aangeboden. Dit kan bijvoorbeeld naar aanleiding van minimumdoelen van de toets die, na een periode van remediëring, nog steeds onvoldoende beheerst worden of op basis van de evaluatie van een groepsplan of handelingsplan. Voor deze leerlingen zou, bovenop het uur rekenen per dag, extra rekentijd vrijgemaakt moeten worden.

	Ja	Nee
D.1. <u>Vroegtijdige hulp</u> Vindt u dat de leraren vanaf het eerste signaleringsmoment voldoende met de achterstand van deze leerling aan de slag zijn gegaan?		
D.2. <u>Doelgerichte hulp</u> Vindt u dat op basis van diagnostisch gesprekken en/of intern rekenonderzoek een doelgericht plan is gemaakt, afgestemd op de rekenvaardigheid en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften van de leerling?		
D.3. <u>Uitvoering van het groepsplan en/of handelingsplan</u> Vindt u dat het groepsplan en/of het handelingsplan SMART en structureel goed uitgevoerd is? Denk aan... <ul style="list-style-type: none"> • Is extra rekentijd ingezet naast het uur rekentijd per dag? • Is de rekentijd besteed aan afgestemde doelen? • Heeft de leerling structureel (verlengde) instructie gehad op eigen niveau (minimaal een half jaar)? • Zijn de handelingssuggesties van de intern en/of extern rekenexpert gevolgd? • Zijn de doelen van het plan regelmatig gehaald? • Zijn de plannen structureel geëvalueerd en bijgesteld? 		
D.4. <u>Afstemming na evaluatie</u> Vindt u dat op basis van de evaluatie (succesvolle en minder succesvolle interventies) in een volgend handelingsplan/groepsplan steeds weer opnieuw goed is afgestemd op de rekenvaardigheid en de onderwijsbehoeften van de leerling?		

Door een groeps- of handelingsplan te maken dat afgestemd is op de rekenvaardigheid en de rekenspecifieke onderwijsbehoeften van de leerling en dit systematisch uit te voeren, wordt beter aangesloten bij de zone van de naaste ontwikkeling van de leerling. Als de plannen van voldoende kwaliteit zijn en structureel uitgevoerd worden, dan zullen de huidige resultaten een betere afspiegeling zijn van het hoogst haalbare rekenniveau van de leerling dan wanneer geen gericht plan is opgesteld en uitgevoerd.

Conclusie ten aanzien van D. Afgestemde hulp	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de afgestemde hulp reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

E. De leraar

Toetsresultaten alleen geven een onvoldoende beeld van de mogelijkheden van een leerling. Het beeld dat de leraar van een leerling heeft, moet meegenomen worden bij de beslissing om een leerling te laten werken naar niveau 1F. Leerlingen met rekenangst, geheugenproblemen, informatieverwerkingsproblemen of leerlingen met een lager werktempo zouden onterecht op een 1F-lijn terecht kunnen komen terwijl zij wel de capaciteiten hebben om de 1S-doelen te halen. Als u twijfelt of als sprake is van meervoudige problemen, zoals een combinatie met dyslexie, concentratieproblemen, rekenangst of andere belemmerende factoren, dan is het goed om een extern adviseur te raadplegen. Mogelijk dat specifieke handelingssuggesties het mogelijk maken om toch op 1S te blijven werken.

Leraren (met collega's en ouders) kunnen belangrijke aanvullende informatie verstrekken.

	Ja	Nee
E.1. <u>Beeld van de leraar</u> Heeft de leraar het beeld dat voor de leerling 1F het hoogst haalbare niveau is?		
E.2. <u>Andere oorzaken</u> Heeft de leraar het beeld dat de (bepaktere) capaciteiten van de leerling de oorzaak zijn voor de tegenvallende rekenresultaten?		

Als de leraar (met informatie van andere betrokkenen) het idee heeft dat er geen andere oorzaken van de lagere rekenresultaten zijn dan de capaciteiten van de leerling, dan zullen de huidige resultaten een betere afspiegeling zijn van het hoogst haalbare rekenniveau van de leerling dan wanneer de leraar het idee heeft dat er wel andere oorzaken zijn. Intern of extern onderzoek zou meer inzicht kunnen geven in de oorzaak van de tegenvallende rekenresultaten, zodat met een gerichte aanpak mogelijk betere resultaten gehaald zullen worden.

Conclusie ten aanzien van E. De leraar	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over het beeld van de leraar reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

F. De leerling

Leerlingen in de bovenbouw kunnen doorgaans goed aangeven of zij voldoende afgestemde hulp hebben gekregen of dat met meer of andere hulp betere resultaten mogelijk zijn. Ook kunnen ze hun eigen inzet kritisch bekijken. Het is belangrijk ook de leerling te vragen wat voor hem of haar effectieve hulp is, of hij beter kan presteren en of er beter afgestemd kan worden op zijn of haar onderwijsbehoeften. Het is belangrijk dat ook de leerling zich ervan bewust is dat afstappen van de 1S-lijn betekent dat hij niet dezelfde leerstof zal krijgen als de andere leerlingen.

Met de volgende vragen kunt u het gesprek aangaan met de leerling. Deze vragen zijn niet letterlijk de vragen die u de leerling zou moeten stellen. De vragen geven de strekking aan van het gesprek.

	Ja*	Nee*
F.1. <u>Eigen perceptie over het niveau</u> Heeft de leerling het idee dat hij/zij beter kan rekenen dan hij/zij tot nu toe heeft laten zien?		
F.2. <u>Beeld van de leerling over hulp</u> Heeft de leerling het idee dat hij/zij met extra hulp of andere hulp in de basislijn van de groep zou kunnen blijven werken?		
F.3. <u>Andere oorzaken</u> Heeft de leerling het idee dat de onvoldoende rekenresultaten een andere oorzaak hebben dan rekenproblemen?		
F.4. <u>Beeld van een oplossing</u> Heeft de leerling het idee dat het werken op een eigen, eenvoudiger rekenlijn een oplossing of een opluchting zou zijn?		

*Let erop, dat de antwoorden 'ja' en 'nee' hier verschillende betekenissen hebben.

Als de leerling het idee heeft dat er geen andere oorzaken van de lage rekenresultaten zijn dan zijn capaciteiten, dan zullen de huidige resultaten een betere afspiegeling zijn van het hoogst haalbare rekenniveau van de leerling dan wanneer de leerling interventies kan noemen waardoor hij of zij betere rekenresultaten zou kunnen halen, of bijvoorbeeld aangeeft beter zijn best te kunnen doen. Voeren van gesprekken met de leerling geeft inzicht in de oorzaak van de tegenvallende rekenresultaten, zodat met een gerichte aanpak mogelijk betere resultaten gehaald zullen worden.

Conclusie ten aanzien van F. De leerling	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over het beeld van de leerling reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

G. Perspectief vervolgonderwijs

Zoals in de inleiding op deze vragenlijst beschreven is, is niveau 1F over het algemeen een voldoende niveau voor een overstap naar vmbo-bb of kb. De betere kb-leerlingen kunnen vaak verder komen dan 1F. Daarnaast zullen er leerlingen zijn, die naar vmbo-gt of zelfs hoger gaan, maar specifiek rekenzwak zijn. Deze leerlingen scoren vaak alleen voor rekenen onvoldoende. Het kan dat werken naar 1F al lastig genoeg voor hen is. Voor deze groep leerlingen is het heel belangrijk om eerst 1F goed onder de knie te krijgen en vervolgens te werken aan 1S. Bij de (warme) overdracht naar het vo zullen de onderwijsbehoeften van deze leerlingen expliciet besproken of beschreven moeten worden.

Ook in het vo zal de leerling veel aandacht aan rekenen moeten besteden. Voor alle leerlingen geldt: 'haal eruit wat er in zit'. In sommige situaties zal daarom een combinatie van 1F- en 1S-doelen aan de orde zijn. Leerlingen met perspectief praktijkonderwijs hoeven aan het eind van de basisschool 1F niet te beheersen. Dit wordt van hen gevraagd aan het eind van hun praktijkonderwijs.

	Ja	Nee
G.1. <u>Naar het vervolgonderwijs</u> Is duidelijk dat de leerling niet door zal stromen naar vwo, havo of vmbo-gt, maar waarschijnlijk naar vmbo-bb of kb?		
G.2 <u>Naar het vervolgonderwijs</u> Is duidelijk dat niet alleen de rekenresultaten de oorzaak zijn voor een verwijzing naar vmbo-bb of kb?		

Zoals hiervoor vermeld, zouden leerlingen die doorstromen naar vwo, havo of vmbo-gt minimaal de streefdoelen van 1S moeten beheersen. De keuze om de leerling wel of niet op een 1F-lijn te plaatsen is moeilijk. Mogelijk dat een tussenweg tussen 1F en 1S uitkomst biedt.

Conclusie ten aanzien van G. Perspectief vervolgonderwijs	Ja	Nee
Is het antwoord op de vraag hiervoor over het perspectief van vervolgonderwijs reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

Totaalindruk

U heeft bij de verschillende onderdelen op basis van de vragen conclusies getrokken.

Noteer uw conclusies in onderstaand totaaloverzicht.

In deel drie van deze handreiking krijgt u handvatten bij het interpreteren van de totaalindruk.

	Ja	Nee
A. Zijn de antwoorden op de vragen over de toetsscores reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
B. Zijn de antwoorden op de vragen over de vroegtijdige onderkenning reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
C. Zijn de antwoorden op de vragen over het rekenniveau en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
D. Zijn de antwoorden op de vragen over afgestemde hulp reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
E. Zijn de antwoorden op de vragen over het beeld van de leraar reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
F. Zijn de antwoorden op de vragen over het beeld van de leerling reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
G. Zijn de antwoorden op de vragen over het perspectief van vervolgonderwijs reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

Totaalindruk:

Deel 3: Interpretatie van de resultaten op de vragenlijst

Het is niet goed mogelijk om aan te geven hoeveel vragen in de totaalindruk u met ja of nee moet beantwoorden om verantwoord over te kunnen gaan op het werken op een fundamentele lijn. Als alle eindvragen met 'ja' beantwoord worden, is duidelijk dat alles gedaan is om te voorkomen dat een leerling onterecht op de 1F-lijn terecht komt omdat hij meer zou kunnen. Hoe meer vragen met ja beantwoord zijn, hoe meer het niveau dat de leerling laat zien zijn hoogst haalbare rekenniveau op dat moment is. En als dat duidelijk onder het gemiddelde niveau van de rekenmethode zit, lijkt kiezen voor een fundamentele lijn of minimumlijn de beste keus.

Als u twijfelt of als sprake is van meervoudige problemen, zoals een combinatie met dyslexie, concentratieproblemen, rekenangst of andere belemmerende factoren, dan is het goed om een extern adviseur te raadplegen. Mogelijk dat handelingssuggesties het mogelijk maken om toch op 1S of voor een deel op 1S te blijven werken.

Ook is het mogelijk tussen 1S en 1F te werken. Dit vraagt van de leerkracht een specifieke voorbereiding van de les. Belangrijke vragen in dit kader zijn: wat zijn de doelen die ik voor deze leerling nastreef? Hoe kan ik de les zo aanpassen dat deze aansluit bij de leerling?

Hieronder wordt per jaargroep nog een algemene richtlijn gegeven.

➤ Voor leerlingen in groep 8

Leerlingen die in groep 8 zitten of starten, hebben nog maximaal één schooljaar rekenonderwijs op de basisschool. De school heeft de vorderingen al vele jaren kunnen volgen. Als de leerling een grote achterstand heeft, dan zal er in de vorige jaren waarschijnlijk een plan met een eindniveau opgesteld zijn. Is dat niet het geval, dan is het vooral belangrijk om te kijken wat de school voor deze leerling nog kan betekenen. Of een leerling op een 1F-lijn kan gaan werken, zal dan voornamelijk afhangen van de antwoorden op onderdeel A 'Toetsscores' en onderdeel G 'Perspectief vervolgonderwijs'. Als u voor de leerling bij beide onderdelen een 'ja' heeft gescoord, lijkt de 1F-lijn de beste keus voor dit laatste jaar. Waarschijnlijk zal het halen van het fundamenteel niveau dan al veel extra inspanning en dus ook extra begeleiding vragen. Zijn niet beide vragen met 'ja' beantwoord, dan zult u binnen het team goed moeten kijken wat u gezamenlijk met de leerling nog kunt en in hoeverre dat voor de leerling ook nog haalbaar is.

Het lijkt verstandig om leerlingen die na groep 8 doorstromen naar vmbo-bb/kb met een achterstand van meer dan 1½ jaar te laten werken naar het fundamenteel niveau. De leraar en intern begeleider formuleren hoe en wanneer er aan deze doelen wordt gewerkt en wat de consequenties van de interventie zijn voor organisatie, rooster, instructie, methodegebruik, et cetera. Dit wordt opgenomen in het groepsplan.

Voor de leerlingen die doorstromen naar vmbo-gt en hoger zijn de doelen van de 1F-lijn eigenlijk van een te laag niveau. Het is echter ook mogelijk dat dit leerlingen zijn met specifieke of ernstige rekenproblemen. 1F is voor deze leerling dan de eerste stap. Bij voldoende beheersing van de 1F-doelen zullen ook de 1S-doelen aangeboden moeten worden. Raadpleeg de interne of externe rekenexpert of voor deze leerlingen de 1F-lijn een oplossing is. Voor het praktijkonderwijs zijn andere doelen geformuleerd. Deze doelen kunt u vinden op de website (zie www.taalenrekenen.nl/referentieniveausrekenen/zorgleerlingen).

➤ Voor leerlingen in groep 6 en 7

Afhankelijk van de populatie van de school zal een (klein) deel van de leerlingen in aanmerking komen voor het werken op een 1F-lijn. Dit zijn de leerlingen die na groep 8 veelal doorstromen naar vmbo-kb (maar zeker niet alle leerlingen), vmbo-bb of eventueel het praktijkonderwijs. Toch is het belangrijk om voor alle leerlingen na te gaan of alles gedaan is om te voorkomen dat ze onterecht op een 1F-lijn terecht komen.

Als (bijna) alle 7 vragen in de totaalindruk met 'ja' beantwoord worden, dan is duidelijk dat er zorgvuldig is gehandeld, kwaliteit van de hulp voldoende is geweest en er voldoende is gedaan om te voorkomen dat de leerling ten onrechte op een 1F-lijn terecht zal komen. Het lijkt verantwoord om over te stappen op de 1F-lijn van de methode (*-route, het maatschrift, de I-lijn) of u zult een eigen 1F-lijn moeten samenstellen als u geen methode gebruikt of als binnen de methode geen minimumlijn verwerkt is.

De leraar en intern begeleider formuleren hoe en wanneer er aan deze doelen wordt gewerkt en wat de consequenties van de interventie zijn voor organisatie, rooster, instructie, methodegebruik, et cetera. Dit wordt opgenomen in het groepsplan.

Als meerdere vragen met 'nee' zijn beantwoord, is het goed eerst te kijken welke overwegingen met ja en met nee beantwoord zijn. Bepaal welke vragen met 'nee' beantwoord zijn en voer indien mogelijk deze acties alsnog uit. Uitvoeren van een intern rekenonderzoek en/of een extern rekenonderzoek is belangrijk.

Voor deze groep leerlingen is het in kaart brengen van de rekenvaardigheid en het afstemmen op hun leerlingsspecifieke en rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften, bijvoorbeeld aan de hand van het handelingsmodel (zie protocol ERWD, 2011) en het gebruik van basisstrategieën essentieel. Ook het uitbreiden van de rekentijd met een uur per week is belangrijk, mits daarbij tenminste intensieve deskundige hulp kan plaatsvinden. Zwakke rekenaars hebben het meest baat bij structurele en goede rekeninstructie die aansluit bij de zone van de naaste ontwikkeling. Het is goed mogelijk dat leerlingen met afgestemde instructie een grotere vaardigheidsgroei laten zien. Mogelijk dat de leerling dan langer op 1S kan werken of weer teruggedaan kan worden naar de 1S-lijn van de methode.

Als er op school geen procedure is afgesproken rond de signalering, diagnostisering en hulp van leerlingen met rekenproblemen, dan is het invoeren van het fasenmodel (protocol ERWD) aan te raden.

Vastleggen van de keuze

Als de keuze gemaakt wordt door de school (intern begeleider, leraren) in overleg met de ouders en de leerling te gaan werken op de 1F-lijn, dan moet dit vastgelegd worden in het dossier van de leerling. De onderbouwing van de keuze hoort daarbij. De leraar en intern begeleider formuleren in het dossier een na te streven uitstroomniveau voor rekenen, ze stellen vast welke tussendoelen en inhouden bij het uitstroomniveau horen en leggen deze vast in het groepsplan.

Als de leerling behoort tot de doelgroep waarvoor een ontwikkelingsperspectief wordt vastgesteld, dan worden de gemaakte keuzes in uitstroombestemming, uitstroomniveaus en doelen beschreven in het ontwikkelingsperspectief. Het uitstroomniveau en/of ontwikkelingsperspectief wordt na overleg met ouders vastgesteld en vastgelegd in het leerlingdossier.

Evalueren van het plan van aanpak

Het is belangrijk om minimaal twee keer per jaar de resultaten van de leerlingen die op een 1F-lijn werken door te spreken. De leraar en intern begeleider doen dit in bijvoorbeeld een groeps- of leerlingbespreking. In deze bespreking wordt geëvalueerd of de doelen zijn bereikt, de interventies goed zijn uitgevoerd en of nog verbeteringen doorgevoerd moeten of kunnen worden.

Bijlage De checklist

Checklist 'Verantwoord kiezen voor fundamenteel rekenniveau 1F'

Naam leerling: _____ Groep: _____ Datum: _____

Ingevuld door: _____ Functie: _____

Werkwijze

Geef per vraag met een kruisje uw antwoord aan.

Zie voor een toelichting bij elk onderdeel deel 2 van de handreiking *Checklist 'Verantwoord kiezen voor fundamenteel rekenniveau 1F'*. Ga voor de onderdelen waarop u het antwoord 'weet ik niet' hebt ingevuld na of het antwoord alsnog een 'ja' of een 'nee' moet zijn. Bepaal aan het einde van ieder onderdeel de eindconclusie bij dat onderdeel op basis van uw gegeven antwoorden.

Neem deze scores over in het totaaloverzicht op pagina 5. Kijk in deel 3 van de handreiking om na te gaan wat de eindconclusie voor de betreffende leerling kan betekenen voor het vaststellen van het hoogst haalbare rekenniveau en welke gevolgen dit heeft voor het verdere aanbod en de verdere aanpak.

A. Toetsscores

	Ja	Nee	N.v.t.
A.1. <u>Cito-LOVS-toets rekenen-wiskunde</u> Is er minimaal drie keer achtereenvolgens sprake van een lage D- of E-score of een V-score?			
A.2. <u>Methodegebonden toetsen</u> Maakt de leerling doorgaans meer dan de helft van de opgaven van de methodetoetsen fout?			

Conclusie ten aanzien van A. Toetsscores	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de toetsscores voor u reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

B. Vroegtijdige onderkenning

	Ja	Nee	N.v.t.
B.1. <u>Rekenvaardigheid in groep 1 en 2</u> Is in groep 1 en 2 al een achterstand geconstateerd in vergelijking met leeftijdsgenootjes?			
B.2. <u>Afgestemde hulp in groep 1 en 2</u> Vindt u dat de leerling in groep 1 en 2 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
B.3. <u>Rekenvaardigheid in groep 3 en 4</u> Is in groep 3 en 4 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.4. <u>Afgestemde hulp in groep 3 en 4</u> Vindt u dat de leerling in groep 3 en 4 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			

B.5. <u>Rekenvaardigheid in groep 5</u> Is in groep 5 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.6. <u>Hulp in groep 5</u> Vindt u dat de leerling in groep 5 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
Indien van toepassing:			
B.7. <u>Rekenvaardigheid in groep 6</u> Is in groep 6 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.8. <u>Hulp in groep 6</u> Vindt u dat de leerling in groep 6 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			
B.9. <u>Rekenvaardigheid in groep 7</u> Is in groep 7 een achterstand geconstateerd (lage C-, D- of E-scores of IV- of V-scores op de Citotoets en/of doorgaans minder dan 60% goed op de methodegebonden toetsen)?			
B.10. <u>Hulp in groep 7</u> Vindt u dat de leerling in groep 7 voldoende afgestemde hulp heeft gekregen om zijn of haar rekenvaardigheid te versterken?			

Conclusie ten aanzien van B. Vroegtijdige onderkenning	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de vroegtijdige onderkenning reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

C. Rekenvaardigheidsniveau en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften

	Ja	Nee
C.1. <u>Cito-LOVS-toets rekenen-wiskunde</u> Vindt u dat dat de resultaten van de leerling op de toetsen structureel voldoende geanalyseerd zijn en dat dit voldoende informatie heeft opgeleverd voor het handelen?		
C.2. <u>Methodegebonden toetsen</u> Vindt u dat dat de resultaten van de leerling op de toetsen structureel voldoende geanalyseerd zijn en dat dit voldoende informatie heeft opgeleverd voor het handelen?		
C.3. <u>Diagnostische gesprekken</u> Vindt u dat er structureel voldoende diagnostische gesprekken gevoerd zijn met de leerling naar aanleiding van Cito- of methodegebonden toetsen?		
C.4. <u>Eigen observaties</u> Is de leerling steeds doelgericht geobserveerd waarbij de aandachtspunten van de methode als leidraad werden gebruikt?		
C.5. <u>Intern rekenonderzoek</u> Heeft er een intern rekenonderzoek plaatsgevonden door een interne rekenexpert van de school waarin het rekenniveau en de aanpak van de leerling in beeld gebracht is?		
C.6. <u>Extern rekenonderzoek</u> Heeft er een extern rekenonderzoek plaatsgevonden door een rekenexpert van een onderwijsadviesorganisatie waarin het rekenniveau en de aanpak van de leerling in beeld gebracht is?		

C.7. <u>Rekenniveau</u> Vindt u dat u een voldoende beeld heeft van het rekenniveau van de leerling (wat de leerling goed/matig/onvoldoende/niet beheerst)?		
C.8. <u>Rekenvaardigheid</u> Vindt u dat u de wijze waarop de leerling rekt voldoende in beeld heeft (handelingsniveau en strategiegebruik)?		
C.9. <u>Onderwijsbehoeften</u> Vindt u dat u de onderwijsbehoeften van de leerling voldoende in beeld heeft (wat heeft deze leerling nodig om het doel te halen)?		
C.10. <u>Kindkenmerken</u> Heeft de leerling specifieke kindkenmerken, zoals rekenangst, pdd-nos, dyslexie of geheugenproblemen, die een normale rekenontwikkeling in de weg staan? *De 'nee' kan als positief beoordeeld worden en hoeft niet meegeteld te worden, de 'ja' zal serieus meegenomen moeten worden bij de beslissing om de leerling op een 1F-lijn te plaatsen.	*	*

Conclusie ten aanzien van C. Rekenvaardigheidsniveau en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de rekenvaardigheid en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

D. Afgestemde hulp

	Ja	Nee
D.1. <u>Vroegtijdige hulp</u> Vindt u dat de leraren vanaf het eerste signaleringsmoment voldoende met de achterstand van deze leerling aan de slag zijn gegaan?		
D.2. <u>Doelgerichte hulp</u> Vindt u dat op basis van diagnostisch gesprekken en/of intern rekenonderzoek een doelgericht plan is gemaakt, afgestemd op de rekenvaardigheid en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften van de leerling?		
D.3. <u>Uitvoering van het groepsplan en/of handelingsplan</u> Vindt u dat het groepsplan en/of het handelingsplan SMART en structureel goed uitgevoerd is? Denk aan... <ul style="list-style-type: none"> • Is extra rekentijd ingezet naast het uur rekentijd per dag? • Is de rekentijd besteed aan afgestemde doelen? • Heeft de leerling structureel (verlengde) instructie gehad op eigen niveau (minimaal een half jaar)? • Zijn de handelingsuggesties van de intern en/of extern rekenexpert gevolgd? • Zijn de doelen van het plan regelmatig gehaald? • Zijn de plannen structureel geëvalueerd en bijgesteld? 		
D.4. <u>Afstemming na evaluatie</u> Vindt u dat op basis van de evaluatie (succesvolle en minder succesvolle interventies) in een volgend handelingsplan/groepsplan steeds weer opnieuw goed is afgestemd op de rekenvaardigheid en de onderwijsbehoeften van de leerling?		

Conclusie ten aanzien van D. Afgestemde hulp	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over de afgestemde hulp reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

E. De leraar

	Ja	Nee
E.1. <u>Beeld van de leraar</u> Heeft de leraar het beeld dat voor de leerling 1F het hoogst haalbare niveau is?		
E.2. <u>Andere oorzaken</u> Heeft de leraar het beeld dat de (beperkte) capaciteiten van de leerling de oorzaak zijn voor de tegenvallende rekenresultaten?		

Conclusie ten aanzien van E. De leraar	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over het beeld van de leraar reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

F. De leerling

	Ja*	Nee*
F.1. <u>Eigen perceptie over het niveau</u> Heeft de leerling het idee dat hij/zij beter kan rekenen dan hij/zij tot nu toe heeft laten zien?		
F.2. <u>Beeld van de leerling over hulp</u> Heeft de leerling het idee dat hij/zij met extra hulp of andere hulp in de basislijn van de groep zou kunnen blijven werken?		
F.3. <u>Andere oorzaken</u> Heeft de leerling het idee dat de onvoldoende rekenresultaten een andere oorzaak hebben dan rekenproblemen?		
F.4. <u>Beeld van een oplossing</u> Heeft de leerling het idee dat het werken op een eigen, eenvoudiger rekenlijn een oplossing of een opluchting zou zijn?		

*Let erop, dat de antwoorden 'ja' en 'nee' hier verschillende betekenissen hebben.

Conclusie ten aanzien van F. De leerling	Ja	Nee
Zijn de antwoorden op de bovenstaande vragen over het beeld van de leerling reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

G. Perspectief vervolgonderwijs

	Ja	Nee
G.1. <u>Naar het vervolgonderwijs</u> Is duidelijk dat de leerling niet door zal stromen naar vwo, havo of vmbo-gt, maar waarschijnlijk naar vmbo-bb of kb?		
G.2 <u>Naar het vervolgonderwijs</u> Is duidelijk dat niet alleen de rekenresultaten de oorzaak zijn voor een verwijzing naar vmbo-bb of kb?		

Conclusie ten aanzien van G. Perspectief vervolgonderwijs	Ja	Nee
Is het antwoord op de vraag hiervoor over het perspectief van vervolgonderwijs reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

Totaalindruk

U heeft bij de verschillende onderdelen op basis van de vragen conclusies getrokken.

Noteer uw conclusies in onderstaand totaaloverzicht.

In deel drie van de handreiking krijgt u handvatten bij het interpreteren van de totaalindruk.

	Ja	Nee
H. Zijn de antwoorden op de vragen over de toetsscores reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
I. Zijn de antwoorden op de vragen over de vroegtijdige onderkenning reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
J. Zijn de antwoorden op de vragen over het rekenniveau en de rekeninhoudelijke onderwijsbehoeften reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
K. Zijn de antwoorden op de vragen over afgestemde hulp reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
L. Zijn de antwoorden op de vragen over het beeld van de leraar reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
M. Zijn de antwoorden op de vragen over het beeld van de leerling reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		
N. Zijn de antwoorden op de vragen over het perspectief van vervolgonderwijs reden om het werken op de 1F-lijn te starten?		

Eindconclusie voor het vervolg

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo